

ФОРМУВАННЯ ПОЛІХУДОЖНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

образотворчих завдань в старшому дошкільному віці полягає в тому, що діти не тільки відтворюють в малюнках ознаки окремо взятих об'єктів (так зване предметне малювання), але і створюють нескладні тематичні композиції. Колір не тільки набуває інформаційної функції, але й стає одним із засобів емоційної виразності" [2, 65].

Висновки. Отже, колір в образотворчій діяльності дітей дошкільного віку має важливе значення. Сприйняття і відтворення кольору в дошкільному віці включає засвоєння елементарних основ теорії кольорознавства і потребує продуманої, адаптованої для дітей дошкільного віку системи викладу навчального матеріалу з врахуванням вікових особливостей і практичної підготовки дитини. Вміння бачити і відтворювати складні кольори не з'являється у дитини самостійно без цілеспрямованої роботи зі сторони педагога та батьків.

1. *Игнатьев С.Е. Закономерности изобразительной деятельности детей: Учебное пособие для вузов / С.Е. Игнатьев. – М.: Академический Проект; Фонд "Мир", 2007. – 208 с.*

2. *Котляр В.П. Изобразительная деятельность дошкольников / В.Ф. Котляр. – К.: Радянська школа, 1986. – 93 с., ил.*

3. *Методика обучения изобразительной деятельности и конструированию: Учеб. пособие для пед. уч.-щ по спец. 03.08. "Дошкольное воспитание" / [ред. Т.С. Комаровой]. – М.: Просвещение, 1987. – 96 с.*

4. *Мухина В.С. Изобразительная деятельность ребенка как форма усвоения социального опыта / В.С. Мухина. – М.: Педагогика, 1981. – 239 с.*

5. *Сакулина Н.П. Изобразительная деятельность в детском саду [пособие для воспитателей] / Н.П. Сакулина, Т.С. Комарова. – М.: Просвещение, 1982. – 208 с.*

6. *Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. / К.Д. Ушинский. – Т. I. – М., 1953. – 638 с. Т. II. – М., 1954. – 734 с.*

Стаття надійшла до редакції 16.06.2015

УДК 378.67.015.31:084

Тетяна Осьмак, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ

ФОРМУВАННЯ ПОЛІХУДОЖНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті проаналізовано вітчизняні та зарубіжні концепції формування поліхудожньої компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. З'ясовано, що осягнення повноти сутнісного смислу, наявного в його художньому вираженні, є одним із чинників духовного становлення майбутнього учителя.

Ключові слова: поліхудожня компетентність, образотворче мистецтво, професіоналізм.

Лит. 7.

Татьяна Осьмак, кандидат педагогических наук, доцент кафедры изобразительного искусства
Национального педагогического университета имени М.П. Драгоманова, г. Киев

ФОРМИРОВАНИЕ ПОЛИХУДОЖЕСТВЕННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

В статье проанализированы отечественные и зарубежные концепции формирования полихудожственной компетентности будущих учителей изобразительного искусства. Выяснено, что постижения полноты сущностного смысла, имеющегося в его художественном выражении, является одним из факторов духовного становления будущего учителя.

Ключевые слова: полихудожственная компетентность, изобразительное искусство, профессионализм.

**Tetyana Os'mak, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of Fine Art Department
National Pedagogical University by M. Dragomanova, Kyiv**

FORMATION POLYARTISTIC COMPETENCE IN FUTURE FINE ARTS REACHERS

The article analyzes the domestic and foreign Concept of polyartistic competence of future art teachers. It was found that comprehension of the essential fullness of meaning, existing in his artistic expression, is one of the factors the spiritual formation of the future teacher.

Keywords: polyartistic competence, visual arts, professionalism.

Постановка проблеми. Інтеграція глобалізації, модернізації, універсалізації, України в європейській освітній і інформаційної технологізації потребує підготовки науковий простір в умовах фахівця високого рівня освіченості, культури,

ФОРМУВАННЯ ПОЛІХУДОЖНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

професіоналізму. Це вимагає науково-педагогічного переосмислення ціннісних орієнтирів. У законах України “Про вищу освіту”, “Про освіту”, Національній доктрині розвитку освіти, “Державній програмі “Вчитель” наголошується на гуманізації освіти, мотивованому залученні студентів до навчання, сприянні підвищенню привабливості та конкурентоспроможності Європейського простору вищої освіти для інших регіонів світу.

У реалізації завдань гуманістичної трансформації освітньої парадигми важлива роль належить учителю образотворчого мистецтва, який передусім поєднує в собі риси педагога й художника, філософа й психолога, культуролога й мистецтвознавця. Учитель образотворчого мистецтва покликаний наповнити життєдіяльність школярів художніми образами світу, їх красою впливати на формування свідомості та самосвідомості, забезпечувати поліхудожнє, духовне та художньо-естетичне становлення особистості.

Останні наукові здобутки вчених-педагогів визначають напрям вищезазначеного досліджень. До наукової бази включено аналіз концепцій О. Олексюк, Л. Масол, Г. Падалки, М. Лещенко, О. Рудницької, О. Щолокової та ін.

Психолого-педагогічна література свідчить, що в сучасній науці існують праці, присвячені проблемі підготовки вчителя, а саме – це роботи О. Абдулліна, О. Безпалько, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, О. Мороз, Д. Ніколенко, М. Севастюк, В. Сластьонін, І. Синиця, О. Щербаков та ін.

Феномени компетентності та компетентнісного підходу обґрунтовано у працях Л. Алексєєвої, А. Байденко, Н. Бібик, С. Бондар, Т. Браже, О. Дубасенюк, І. Зязюн, І. Єрмаков, Н. Кузьміні, О. Савченко, А. Маркової, А. Хуторського та інших. Художня компетентність як необхідна умова професійного виконання фахових обов’язків учителя образотворчого мистецтва розглядалась О. Кайдановською, С. Коновець, І. Мужиковою, О. Плотницькою та ін.

Аналіз стану професійної підготовки студентів дає змогу виявити певні суперечності: між методико-теоретичною підготовкою майбутніх учителів художників і недостатнім рівнем оволодіння ними навичками роботи з поліхудожнього виховання учнів.

Мета статті – розкрити практичне забезпечення підготовки поліхудожньої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Поняття “компетентність” (лат. *comhetentia* – *comhetentia* – коло питань, в яких людина добре розуміється)

вчені розглядають як інтегральну характеристику, яка визначає готовність і здатність на високому професійному рівні виконувати фахові обов’язки, що взаємодіють до сучасних теоретичних та практичних надбань, професійного й життєвого досвіду та детерміновані активністю самого суб’єкта та організаційною культурою. В основі поняття компетентності лежить ідея виховання компетентного фахівця, який має не лише необхідні знання, професіоналізм, високі моральні якості, а й вміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання і беручи на себе відповідальність за певну діяльність [2]. Компетентність “виводить метарівень, універсальний, що в інтегрованому вигляді представляє освітні результати, які досягаються не лише засобами освіти, але й соціальної взаємодії в міжособистісному й інституційному культурному контексті” [2, 47]. На думку Л. Малинської, професійна компетентність майбутнього учителя образотворчого мистецтва містить художньо-педагогічну спрямованість майбутнього професіонала (мотиви, прагнення до художньо-педагогічної діяльності), синтез компетенцій в галузі творення художнього образу, мови образотворчого мистецтва, оволодіння технологіями навчання художньо-творчої діяльності, професійно значущі якості та властивості (художньо-творчі здібності, організаційні здібності тощо) [6]. На нашу думку, предметні компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва є складником професійної компетентності, можуть тлумачитись як інтегровано-цілісна властивість, що характеризується педагогічно-мистецькою метою та мотивами, наявністю стійкої системи спеціальних фахових знань, відповідних умінь та навичок, мистецькими здібностями та педагогічною спрямованістю.

Впровадження компетентнісного підходу у галузі художньо-педагогічної освіти передбачає підготовку вчителів образотворчого мистецтва нової формації та спрямовується на реалізацію особистісно орієнтованого навчання фахівця, формування готовності і здатності педагога-художника ефективно здійснювати професійну діяльність згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями та світоглядними позиціями. Акцентується увагу на результаті підготовки, де на протизагугу “знаннєвому підходу”, підсумком є не сукупність засвоєних знань, умінь і навичок, а здатність людини діяти в різних педагогічних ситуаціях [1].

У якості прогнозованих результатів підготовки педагогів-художників можна визначити професійні

ФОРМУВАННЯ ПОЛІХУДОЖНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

та особистісні компетенції, що ми з'ясували під час аналізу фундаментально-теоретичних положень компетентнісного підходу. Це дало змогу визначити основні положення естетично-професійної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва в контексті формування їхньої естетичної культури. Її можна охарактеризувати як інтегративну властивість особистості, що характеризується високим ступенем полікультурної за своїм змістом гуманітарно-художньої ерудиції; здатністю реалізувати свій естетичний потенціал (знання, вміння, досвід, особистісні якості) на практиці для успішної художньо-професійної діяльності, усвідомлюючи відповідальність за її результати. До її складу належать: художньо-естетична, культурно-естетична, ціннісно-світоглядна, естетична, поліхудожня, навчально-пізнавальна та комунікативна компетенції.

Отже, вважаємо, що поліхудожнє виховання студентів на основі усвідомлення універсальних і специфічних закономірностей художньо-образного відтворення дійсності передбачає процес формування у них естетичного ставлення до різних видів мистецтва. Окрім цього варто врахувати процес залучення студентів до різних видів мистецтва, на відміну від монохудожнього, яке ґрунтується на одному з видів мистецтва.

Слушним є твердження Л. Масол, що реалізація компетентнісного підходу у професійній освіті виявляється у тому, що даний підхід служить сильним мотивом і стимулом оптимізації навчання та розвитку майбутніх фахівців. Це дозволяє, на думку науковця, перенести акценти із засвоєння художньої інформації на формування комплексу загальнокультурних і спеціальних художньо-естетичних компетентностей [4, 248]. При цьому Л. Масол пропонує всі компетентності, що формуються у процесі загальної мистецької освіти, розділити на групи, а саме: особистісні це загальнокультурні (ціннісно-орієнтаційні, художньо-світоглядні, культуротворчі, культурно-дозвіллі); спеціальні або художньо-естетичні (ментальний естетичний досвід, художньо-творчі здібності, художньо-образне мислення, естетичне ставлення); функціональні компетентності: предметні (музичні, образотворчі, театральні, хореографічні тощо); міжпредметні – галузеві (художньо-естетичні) та міжгалузеві (художньо-гуманітарні); метапредметні (загальнонавчальні) – інформаційно-пізнавальні (здатність до пошуку та оперування художньою інформацією), саморегуляція (уміння організувати та контролювати власну художню діяльність, здатність до самовдосконалення шляхом

мистецької самоосвіти та самовиховання) та соціальні компетентності: комунікативні (здатність до спілкування з приводу мистецтва, естетичних цінностей); соціально-практичні (здатність до співпраці у сфері мистецтва, до роботи в команді) [5].

На думку О. Смірної, компетентного вчителя образотворчого мистецтва визначає не тільки вмінням оперувати власними знаннями, а й мобільність й пристосованість до нових потреб ринку праці, здатність управляти потоками інноваційної інформації, творчо й активно співпрацювати з дітьми, підтримувати їх на шляху ціннісного орієнтування, навчатись упродовж життя. Найбільш загальним показником результативності та ефективності процесу підготовки вчителя образотворчого мистецтва є його художньо-педагогічна компетентність як новоутворення в структурі особистості, що визначається особливостями професійної діяльності вчителя образотворчого мистецтва, вмінням навчати, розвивати та виховувати дітей, використовуючи засоби образотворчої діяльності і характеризує його відповідність вимогам цієї діяльності [7].

Педагог-науковець Г. Єрмоленко наголошує на важливості формування поліхудожньої компетентності майбутнього учителя образотворчого мистецтва, визначаючи її як професійну інтегративну якість особистості, що включає комплекс знань про взаємодію мистецтв, інтегрованих програм, умінь переносити художній образ в іншу модальність, досвід поліхудожньої проектної діяльності, яка інтегрується через зіставлення художніх ідей, образів, явищ, предметів, сюжету, виразально-зображувальних засобів у когнітивному, ціннісно-мотиваційному, операційно-діяльнісному та особистісно-творчому компонентах. Їх зміст відображає особливості полімодальної (емоційно-ціннісне ставлення до різних видів мистецтв і здатність до вираження художнього образу через сенсорні системи), методичної (володіння методикою поліхудожньої діяльності та її рефлексією), дослідницької (володіння дослідницькими процедурами в області поліхудожнього педагогічної діяльності) компетентностей [3].

Також дослідники зазначають: численні проблеми сучасної художньо-педагогічної освіти виникають тому, що значна частина студентів мистецьких факультетів вищих педагогічних навчальних закладів орієнтується не на професію педагога, вчителя, а власне на предметну, мистецьку спеціалізацію. Така хибна орієнтація негативно впливає на розв'язання проблеми

ФОРМУВАННЯ ПОЛІХУДОЖНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

професійного розвитку, професійної адаптації та професійного становлення на вирішальних етапах фахової підготовки, де акцент повинен робитися саме на фаховій специфіці. З іншого боку, екстраполяція соціальних функцій мистецтва у педагогічну площину дозволяє виявити педагогічні аспекти їх реалізації, і констатувати новий теоретичний дискурс, що охоплює філософське, наукове й художнє світобачення [6].

Поліхудожня компетенція майбутніх педагогів-художників, характеризується комплексом знань про взаємодію мистецтв, інтегрованих програм, умінь переносити художній образ в іншу модальність, досвідом поліхудожньої проектної діяльності, інтегрованим через зіставлення художніх ідей, образів, явищ, предметів, сюжету, виразно-зображувальних засобів (Г. Ермоленко), де суть поліхудожнього полягає в поліфонічному сприйнятті і відображенні художніх образів, у виході за рамки одного мистецтва, в умінні усвідомити і виразити дійсність, те чи інше явище різними художніми способами: звуком, пластикою, рухом, кольором, ритмом, словом, знаком, символом.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що компетентнісний підхід є необхідним у формуванні поліхудожньої компетентності майбутнього вчителя, яка полягає в здатності керуватися набутими естетичними знаннями і художніми вміннями, готовності використовувати одержаний естетичний досвід у самостійно-практичній, художньо-творчій діяльності згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями та гуманістичними світоглядними позиціями, що є вагомим підґрунтям формування їхньої естетичної культури.

1. Бараболя О.І. Методична компетентність учителя образотворчого мистецтва як психолого-педагогічна проблема / О.І. Бараболя // *Актуальні питання художньої освіти у вищій школі.* – К., 2008. – С. 135 – 139.

2. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н.М. Бібік / *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) / за заг. ред. О. Овчарук.* – К.: Вид-во К. І. С., 2004. – С. 47 – 53.

3. Ермоленко Г.Ю. Основные направления формирования полихудожественной компетентности будущих учителей искусства / Г.Ю. Ермоленко // *Синтез в русской и мировой художественной культуре: материалы VIII науч.-практ. конф.* – М.: Изд-во “Литера”, 2008. – С. 45 – 51.

4. Масол Л.М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика / Л.М. Масол. – К., 2006. – 431 с.

5. Масол Л.М. Компетентностный подход как фактор модернизации художественного образования // *Современное музыкальное и художественное образование: опыт, проблемы, перспективы: материалы междунар. науч.-практ. конф.* – М., 2006. – С. 24 – 27.

6. Малинская Л.Л. Педагогические условия подготовки будущих учителей изобразительного искусства к руководству художественно творческой деятельностью школьников / Л.Л. Малинская. – Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. – Уфа, 2010.

7. Смірнова О.О. Структура художньо-педагогічної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва / О.О. Смірнова // *Молодь і ринок.* – 2008. – №3(38). – С. 98 – 103.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2015

“Наша мова – то і є одежа нашого духу, або ще краще – яскравий вираз всього того, що нас вражає, що ми почуваємо, про що думаємо-гадаємо, того, що ми зовемо духом або душею”.

*Панас Мирний
прозаїк та драматург*

“Значно легше знайти помилку, ніж істину”.

*Гете Йоганн Вольфганг
німецький письменник, філософ і природодослідник*

